

PAPIRUSZ

Selye János Egyetem
Református Teológiai Karának
Lapja

X. évfolyam
1. szám.

Tartalomjegyzék

Véghelyi Balázs: <i>Magyar Történelem</i>	1
Koncz Attila: <i>A béke szigete</i>	3
Sebők János: <i>Átkozott legyen!</i>	4
Tömösközi Ferenc: <i>Adalékok a bátorkeszi református gyülekezet történetéhez</i>	11
Somogyi Máté: <i>Kárpát-medencei teológus találkozó</i>	16
Takács Klaudia: <i>Rendszeres Teológiai Nemzetközi Tudományos konferencia a Teológiai karon</i>	18
Öllös Erzsébet: <i>ERASMUS+ ösztöndíjjal kapcsolatos látogatásom Pápán</i>	22
Fazekas István: <i>Erdélyiség térben és időben</i>	26
Csoóri Sándor: <i>Ideje jött</i>	28

A kiadvány az Emberi Erőforrások Minisztériuma és a
PRO SELYE UNIVERZITAS
n.o. támogatásával készült.

Impresszum

Főszerkesztő: dr. Fazekas István

Szerkesztők: Sebők János, Tömösközi Ferenc,

Vadkerti Bálint

Szakmai lektor: Prof. Dr. Karasszon István, PhD.

Tördelőszerkesztő: Balogh Ágnes Emese

ISSN 1336-5290

Posta: Frantiskánov 22

945 01, Komárno

E-mail: papirusz.rtk@gmail.com

Véghelyi Balázs

Magyar Történelem

*„És ne kérdjed senkitől: miért?
(...) Magyar voltál, ezért.”*
(Márai Sándor)

Felvidéki nagyapám éppen katona volt Romániában (bár lehet, hogy már/még Magyarországon), amikor dabasi nagyanyámat ugyanoda vezényelték tanítani. Háború volt, embereket sütöttek szalonnaként népek nevében a világtűz fölött, de nagyapám és nagymamám szívében már egy másfajta tűz égett. Remélték, hogy az Isten előbb-utóbb esőt bocsát a Földre, ami kioltja majd a pusztító világtűzetet, az elüszkösödött fák újból zöld ágat hajtanak ki, és szivárvány feszül az égre: angyalok ugrókötele. Ebben a hitben kötötték egybe életüket nagyszüleim és költöztek (az akkor már/még biztosan magyarországi) Érsekújvárra, ahol is boldogan éltek, amíg – ki nem bombázták őket a lakásukból. (Hogy konkrétan melyik hadviselő fél, nem tudom, de igazából mindegy is.) Elköltöztek hát Galántára, Kodály Zoltán városába, most már mindig útra készen a továbbköltözéshez... Isten ugyan nem bocsátott esőt a Földre, de a háború egyszer mégis véget ért. Tavaszi virágillatban és lőporfüstben érkeztek a fölszabadítók békét teremteni. És mikor a békéhez már csak annyi hiányzott, hogy a bűnösöket is néven nevezzék, hát néven nevezték nagyapámat és nagyanyámat is, akik meglepődve fogadták, hogy háborús bűnösök lettek – Csehszlovákiában. Nagyapám kérte: telepítsék át őket Magyarországra, e helyett azonban őt magát telepítették ki – jóvátételi munka címén. Nagyapám igyekezett jóvátenni a bűneit, lovakat gondozott egy cseh gazdaságban, míg egy szép napon hazaszökött nagyanyámhoz...

PAPIRUSZ

Végül nagyszüleim – négy év után – csehszlovák állampolgárságot kaptak. Nagymamám (miután szlovák nyelvből levizsgázott) újra taníthatott – magyar gyerekeket. Mindig az előírtak szerint (máshogy nem is lehetett volna), de egyszer mégis azt merte javasolni, hogy legalább a hatéves magyar gyerekeknek ne kelljen még szlovákul mondaniuk azt a (magyarul is értelmetlen) köszöntést, amivel vigyázzállásban kellett kezdeni a napot: „Dicsőség a Munkának, Tanító Elvtársnő!” (Súlyos ellágyulását nagymamám szóbeli kioktatással megúszta.) Nagyapám is dolgozott, rendes lakásuk volt, fölnevelték mind a két gyereküket, akikből viszont csak anyám érte meg a felnőttkort... Aztán egy szép napon megjelent Budapestről az apám, és feleségül vette anyámat. A szerelem, ahogy mondani szokták, nem ismer határokat. Apám is minden hétvégén meglátogatta a feleségét... Két évbe tellett, amíg sikerült elintézni, hogy anyám és nagyszüleim átköltözhessenek Magyarországra. Nagyapám és nagymamám a szülőföldjükön halhattak meg. A halotti bizonyítvány szerint mindketten külföldiként.

Jámbor Ivett rajza

Koncz Attila

A béke szigete

Egy forgatás mindig nagy izgalmakkal, ahogy manapság előszere-
tettel mondjuk: „felhajtással” jár. A rendelkezésre álló idő sosem
elég, miközben a feladat sok. Alkalmazkodni kell a vendéglátók
életritmusához, bár a filmezés sok szempontból felborítja a napi
rutint. Egyszerre kell „televíziós szakmailag” igényesnek, ugyan-
akkor spontánnak, sőt természetesnek lenni. Mindezt sok esetben
még tetézi a kiszámíthatatlan véletlen: egy interjú közben meg-
szólaló munkagép elháríthatatlan zaja vagy éppen az időjárás ki-
számíthatatlansága.

Ilyen körülmények között csak egy valami segíthet: a nyitott szív
– és a Selye János Egyetem Református Teológiai Karán valóban
azzal fogadtak minket. Kedves emlék a tanárok és hallgatók kö-
zött töltött két nap minden pillanata: a vendégszeretet és a segítők-
észség megnyilatkozásai voltak kivétel nélkül. És ez a nyitottság
csupán egyetlen dologból táplálkozhat, az Istenbe vetett mélysé-
ges hitből, amelynek szinte kézzelfogható ajándéka a belső béke,
ami azután a környezetre is kisugárzik. Így válhatott számunkra
a komáromi munka igazi lelki élménnyé, és emlékezhetünk ven-
déglátóinkra úgy, mint akik a béke szigetén élnek.

Jámbor Ivett rajza

Átkozott legyen! Ἀνάθεμα ἔστω!

1. Bevezetés

Mindennapi jelenségnek számít, hogy profán, hétköznapi értelemben vagy akár káromkodás céljából használunk olyan szavakat, amelyek korábban komoly, sok esetben vallásos, kultikus töltettel bírtak. Ez történt az átok kifejezések használatával is. Jelen munkámban az anathema kifejezés háttérét vizsgáltam meg. E szó bibliai, illetve néhány ókori, későókori szövegben való előfordulásai kapcsán szeretnék rávilágítani, hogy milyen fejlődésen ment keresztül annak jelentéstartalma.

2. A szó a Bibliában

2.1. Ószövetség

Az ἀνάθεμα főnév az ἀνατίθημι igéből származik, mely elsősorban feltesz, rátesz, felajánl értelemmel bír^I. Azt jelölték így, amit Istennek ajánlottak oda, mint például az elsőszülötteket, vagy, ahogy Varga Zsigmond írja, azt, „ami az oltárra van helyezve”^{II}

Az ἀνάθεμα főnév húsz alkalommal fordul elő az Ószövetségben, ebből tizennyolcszor az ún. Hexateuchosban, még közelebről pedig előfordulásainak több mint a felét Józsué könyvében láthatjuk. További két esetben egyetlen hangzónyi változással (ἀνάθημα) szerepel a szó az 5Móz 7,26-ban, illetve ugyanezen formában a deuterokanonikus könyvekben is fellelhető háromszor^{III}.

Az ἀνάθεμα alkalmazásának első típusába az Istennek ajánlott fogadalmi ajándék esete sorolható. Legelőször a 3Mózes 27,28^V-ban találkozhatunk a kifejezéssel, mely itt még teljes mértékben pozitív töltettel bír. Mindenesetre a következő versben mégis megjelenik a negatív felhang, amikor az Istennek felajánlott emberekről ír: „az ilyen ember halállal lakoljon”^{VI}. Tehát megállapítható, hogy bár maga az ἀνάθεμα kifejezés még pozitív tartalmat hordoz, de mintegy záradékként már itt is fellelhető a fenyegető üzenet.

Az ἀνάθεμα a Septuagintában leggyakrabban a zsidó nép honfoglalásával – és ezzel párhuzamosan az ellenséges városok el-

pusztításával – kapcsolatosan jelenik meg. Ha egy város felett kimondták az átkot, mindenestől el kellett azt pusztítani, és nem zsákmányolhattak belőle^{VI}. Ehhez hasonló, de mégis speciális helyzetet láthatunk az 5Mózes 7,26^{VII} -ban is. Itt csak a zsákmányszerzés egy bizonyos formája esik átok alá: a bálvány (βδέλυγμα = utálat, undor tárgya) megtartása. Tehát az átok nem az egész elpusztítandó városra, hanem a bálványimádásra korlátozódik^{VIII}. Jutta Hausmann szerint ennek az oka abban keresendő, hogy „a szöveg szerint az idegen népek vallásgyakorlásával szemben meg kell kísérelni a kizárólagos JHVH-tisztelet megvalósítását, még-hozzá Izrael jövőjének biztosítása érdekében.”^{IX} Ezt alátámasztja az 5Mózes 7, mely az Ígéret földjén élő különböző népekről ír, és megtiltja, hogy Izrael fiai házasság útján keveredjenek velük.

Mint már említettem, leggyakrabban Józsué könyvében szerepel az ἀνάθεμα kifejezés, ezen belül is Aj város ostromának leírásakor. Isten megtiltotta a zsákmányszerzést Izrael népének, átok (ἀνάθεμα) alá helyezve azt. Ákán^X azonban megszegte ezt a parancsot, ezért meg kellett halnia. Így átokként értelmezhetjük a halálbüntetést is, ha az az ἀνάθεμα eltulajdonításával van összefüggésben^{XI}.

E rövid áttekintés után is jól látható, hogy már az ószövetségi előfordulásaiban is különböző árnyalatokkal jelenik meg a tárgyalt kifejezés. Míg a 3Móz 27,28-ban annak pozitív tartalma volt hangsúlyos, a későbbi iratokban mindig valamiféle pusztítás, büntetés vált a szó elsődleges üzenetévé. Éppen ezért meglepő, hogy a Krisztus előtti második évszázad eseményeiről tudósító Makka-beusok könyvében^{XII} újfent áldozat jelentéssel jelenik meg^{XIII}.

2.2. Újszövetség

Az ἀνάθεμα újszövetségi előfordulásának vizsgálatakor könnyebb a feladatunk, ugyanis az Újszövetségben a gyakoribb alakban mindösszesen hat alkalommal szerepel a szó. Pál apostolon kívül egyedül Lukács evangélista használja a fogalmat, az Apostolok Cselekedeteiben^{XIV}.

A Lk 21,5^{XV} -ben azonban az ἀνάθημα alak található, egyszerűen ez az egyetlen újszövetségi szakasz, ahol kizárólag fogadalmi ajándék jelentéssel bír. Ha közelebről megvizsgáljuk a megelőző,

PAPIRUSZ

ill. következő verseket, láthatjuk, hogy a tanítványok a jeruzsálemi Templom nagyszerűségéről áradoznak Jézusnak, aki azt válaszolja, hogy az épületet le fogják rombolni. Meglátásom szerint szimbolikus jelentősége van e szóhasználatnak^{XVI}, mivel a Templom a zsidóság és a régi szövetség egyik legfontosabb jelképe. Így egyszerre jelenik meg a múlt, az „ő” szövetség a fogadalmi ajándékokkal; a jelen, az „új” szövetség Jézus önkéntes áldozatával és a jövő, az ítélettel.

A páli leveleket vizsgálva az eddigiekhez képest egy újdonságra figyelhetünk fel. Pálnál ez a szó nincs közvetlen kapcsolatban fogadalmi ajándékkal vagy fogadalommal, de nem is egy város elpusztítása, valamilyen zsákmány vagy bálvány eltulajdonításával kapcsolatosan jelenik meg ez a fajta átok, hanem mindig személyre irányul. A Rm 9,3^{XVII} -ben feltételes módon önmagára, az 1Kor 12,3^{XVIII} -ben tagadó szerkezetben Jézusra, az 1Kor 16,22^{XIX} -ben az Urat nem szeretőkre, a Galata 1,8-9^{XX} -ben pedig a más evangéliumot hirdetőkre.

A fenti igehelyek közül kiemelendő a Gal 1,8-9, ahol megduplázva használja az „átkozott legyen” (ἀνάθεμα ἔστω/anathemasit) metódust mindazokra, akik más evangéliumot hirdetnek. Tudniillik „tévtanítók” érkeztek a galata gyülekezetbe, elsősorban olyan zsidókeresztyének, akik a körülmetélés szükségességét hirdették^{XXI}. Pált ez indítja arra, hogy kiálljon az egyetlen evangélium mellett, átokkal sújtva még akár az angyalokat is, ha ettől eltérően tanítanak. Az átok szigorúsága mellett meglátásom szerint az ἀνάθεμα másik jelentése is megbújik ebben a szakaszban. Ugyanis az evangélium hasonlóan szent és az Úrhoz tartozó, mint a fogadalmi ajándék. Hasonlóképpen érvel Balla Péter is a Galata levélhez írott kommentárjában: „Pál apostol az evangélium ügyének szent voltát, Istenhez tartozását akarta kifejezni az ellenpólus felvilágosításával: aki nem akar az egyetlen evangélium szerint tartozni Istenhez, az ne legyen embereké sem (így a galatáké sem), azaz elpusztítandó”^{XXII}.

Végigtekintve az ἀνάθεμα szó bibliai előfordulásain, két fontos megállapítást tehetünk. Egyfelől láthatjuk, hogy az eredetileg teljesen pozitív jelentéstartalommal bíró szó miképp módosult folyamatosan negatív, vészjósló kifejezéssé. Másfelől lényeges, hogy jelentésének változása ellenére mindvégig megmaradt az eredeti, szentségre, Úrnak való odaszentelődésre utaló tartalma.

3. Anathema a Biblián kívül

3.1. Görög forrásokban

Az ἀνάθημα, mint fogadalmi ajándék már a történetírás atyjánál, Hérodotosznál is megjelenik. A következőket olvashatjuk Históriajában: „Miután Gügész uralomra jutott, nem kevés fogadalmi ajándékot (ἀναθήματα) küldött Delphoiba.”^{XXIII} A továbbiakban konkretizálja is, miszerint arany-, ill. ezüst ajándékokról van szó.

Fontos különbség az Ószövetséghez képest, hogy míg utóbbinál az ἀνάθημα hála vagy fogadalmi áldozatként jelenik meg, jelen esetben Gügész nyilvánvalóan azért visz adományt Apollónak uralma kezdetén, mert az isten segítségét reméli ettől^{XXIV}. Tehát nem jelenik meg a szó háttérben az a fenyegető isteni hatalom, mely az ἀνάθημα bibliai megjelenéseinél egyértelműen jellemző. Ezt támasztja alá az is, hogy többször az ἄγαλμα (dísz, ékesség^{XV}) szó szinonimájaként alkalmazzák. Ennek egy ékes példáját láthatjuk az Odüsszeiában is: „...énekszó és tánc, mely a víg lakomák koronája (ἀναθήματα δαιτός).” Itt tehát teljes mértékben hétköznapi szóként jelenik meg, mindenféle szent, kultikus utalást nélkülözve.

A Kr.e. 5. században élt görög drámaíró, Euripidés Ión című tragédiájában az ἀνάθημα egy eddig még nem tárgyalt jelentéssel fordul elő. A mű alaptörténete, hogy Apollón isten megbecstelenített egy Kreúsa nevű nőt. Így született Ión, akit anyja kitett egy barlangba. Apollón fivére, Hermész azonban megmentette a gyermeket és elvitte Apollón delphoi szentélyébe. A dolgozatomban szempontjából érdekes szakaszban Kreúsa Delphoiba érkezik férjével, hogy jóslatot kérjen, és itt beszélgetésbe elegedik tulajdon fiával, akit természetesen nem ismer fel: „KREÚSZA: S ki vagy te? Mert áldottnak mondom azt, ki szült! / IÓN: Az isten szolgájának hívnak, az vagyok. /KREÚSZA: Vásár kínált, vagy város ajánlott (ἀνάθημα πόλεως) föl neki?” Így egy újabb jelentésárnyalat jelenik meg: nem anyagi, tárgyi ajándékról van szó, hanem egy személy felajánlásáról, aki ezzel az isten szolgájává (δούλου του Θεού) válik.

3.2. Latin forrásokban

Az előző fejezetben szembesülhettünk azzal, hogy a Biblián kívüli görög forrásokat vizsgálva további tartalommal gazdagodik

PAPIRUSZ

az ἀνάθεμα kifejezés. Nincs ez másképp a latin szövegek esetében sem. Itt különösen egy dologra szeretném felhívni a figyelmet néhány példával, még pedig arra, hogy az egyházatyák korától kezdődően az anathema gyakorlatilag egyházzjogi kifejezéssé válik. Nem csupán spirituális, lelki átokról van szó, hanem már jogi következmények is járulnak mellé.

Az anathema kifejezést alkalmazzuk az 1054-es ortodox és katolikus egyház között létrejött schizma kapcsán, de a későókori egyház egyik legnagyobb alakja, Augustinus is többször alkalmazta az anathemat. Ennek egyik legékezebb példája a De catholicafide címet viselő prédikációja, amit tudatosan e köré épített fel. Több mint 20 téves felfogást^{xxvi} sorol fel, melyek híveire egyenként kimondja az átkot (anathemasit). Szintén az anathematizatio igével utasítják el a palesztin püspökök, Hieronymusszal az élen az órigenista és apollinarista tanításokat. Augustinus nagy ellenfelének, Pelagiusnak is az átok ezen fajtáját kellett alkalmazni Caelestius tanításaival szemben: „*Anathematizatio quasistultos, non quasihaereticos.*”

E példák jól szemléltetik annak a folyamatnak a végét, hogyan vált egy kultikus használatban levő szóból olyan fogalom, mely az eretnekekkel való harc és a kiközösítés eszköze lett. Másrészt arra is világosan rámutat ez a levezetés, hogy egyszerűnek látszó szavak mögött micsoda hatalom húzódhat meg.

4.Összegzés

Lezárásként két észrevételt tartok különösen fontosnak. Az elsőt már korábban is taglaltam, miszerint az ἀνάθεμα mint átok fogalom mögött is meghúzódik a szentségre utaló jelentéstartalom.

Másodsorban a szó rendkívül izgalmas fejlődéstörténetéről szükséges néhány szót ejteni. A legkorábbinak tekinthető előfordulásánál (Kr. e. 8.sz.) dísz jelentő anathema a Kr.e. 4-5. századra már nem pusztán profán jelentéssel bírt, hanem használata egyre inkább összefüggésbe került különféle kultikus cselekedetekkel, áldozati ajándékokkal. Valószínűleg ennek köszönhető, hogy a Septuaginta készítői ezt használták fel a héber chäräm kifejezés fordítására. Már az Ószövetségben elkezdődik egy folyamat, ami az Újszövetségre csúcsonylik ki, s így az ἀνάθεμα jelentésében a

negatív, fenyegető üzenet válik hangsúlyossá. Ez a tendencia tovább ível a következő századok keresztyén kultúrájában is, s már a későókor, ill. a korai középkor idején tovább „szigorodik” a szó értelme, oly módon, hogy az átok mellett ekkor már egyértelműen kiközösítéssel is fenyeget.

Mindent egybevetve kijelenthetjük, hogy érdemes a dolgok mélyebb értelmét kutatni, mint azt a jelen dolgozatban vázolt ἀνάθεμα szó története is hűen bizonyítja.

I. A Liddell-Scott-Jones English-Greek Dictionary szócikke alapján.

II. Varga Zsigmond J.: Újszövetségi görög-magyar szótár. Kálvin, Bp. 1996, 50.p.

III. Morrish, George: A concordance of the Septuagint. Zondervan Publishing Company, Grand Rapids, Michigan, 1976, 16.p.

IV. „De amit esküvel szentelt (ἀνάθεμα) valaki tulajdonából az Úrnak, akár ember, akár állat, akár ősi birtok az, azt nem adhatja el, és nem válthatja vissza. Minden esküvel odaszentelt dolog (ἀνάθεμα) igen szent tulajdona az Úrnak.” 3Móz 27,28

V. 3Móz 27,29b.

VI. Cserhádi Sándor: Pál apostolnak a galáciabeliekhez írt levele. A Magyarországi Evangélikus Egyház Sajtóosztálya. Bp. 1982, 35.p.

VII. „Ne vigyél tehát semmit se házadba a bálványból, hogyátkozottá (ἀνάθημα) ne légy, amilyen az; undokságként vedd meg, fürtelemként és szennyként utáld, mert átkozott (ἀνάθημα).” 5Móz 7,26

VIII. Cserhádi Sándor: i.m. 35.p.

IX. Hausmann, Jutta: Ennyire kegyetlen az Isten? Megjegyzések az ószövetségi átok-fogalomhoz. (In: Ókor 2006/3-4 96-99) 97.

X. Az ἀνάθημα szót a Krónikák első könyve is Ákán bűne kapcsán említi: „Karmí fia volt Ákán, aki szerencsétlenséget hozott Izráelre, mivel hűtlenül bánt a kiirtásra rendelt dolgokkal (ἀνάθεμα)” 1Krón 2,7

XI. Hausmann, Jutta: i.m. 96.p.

XII. „A szent templomot, amelyet azelőtt kifosztott, a legjelesebb ajándékokkal (ἀναθήμασιν) ékesíti fel, a szent edényeket megsokasítja, az áldozatokkal járó költségeket pedig a saját jövedelmeiből fedezi.” 2Makk 9,16 (A Káldi-Neovulgáta alapján)

XIII. Zárójelben még meg kell említenünk a Mal 3,23-t (Vulgata alap-

PAPIRUSZ

ján Mal 4,6), ahol bár a görög szövegben nincs szó átokról, a latinban megjelenik az anathema.

XIV. Schmoller, Alfred: Handkonkordanz zum griechischen Neuen Testament. German Bible Society, Münster/Westfalen, 1995, 30.p.

XV. „...néhányan megjegyzték a templomról, hogy milyen szép kövekkel és fogadalmi ajándékokkal (ἀναθήματα) van díszítve...” Lk 21,5

XVI. Érdekes, hogy sem Máté, sem Márk nem használja ezt a kifejezést ennek a történetnek a leírásában.

XVII. „Mert azt kívánom, hogy inkább én magam legyek átok alatt (ἀνάθεμα εἶναι αὐτὸς ἐγὼ ἀπὸ τοῦ Χριστοῦ), Krisztustól elszakítva, az én testvéreim, az én test szerinti rokonaim helyett.” Rm 9,3

XVIII. „Ezért tudotokra adom, hogy senki sem mondja: „Jézus átkozott” (Ἀνάθεμα Ἰησοῦς), aki Isten Lelke által szól; és senki sem mondhatja: „Jézus Úr”, csakis a Szentlélek által.” 1Kor 12,3

XIX. „Ha valaki nem szereti az Urat, legyen átkozott! Maranatha!” 1Kor 16,22

XX. „De ha még mi magunk vagy egy mennyből való angyal hirdetne is nektek evangéliumot azon kívül, amelyet mi hirdettünk, átkozott legyen! Amint már korábban is megmondtuk, most ismét mondom: ha valaki nektek más evangéliumot hirdet azon kívül, amelyet elfogadtatok, átkozott legyen!” Gal 1,8-9

XXI. Pl. Gal 5,2; 6,12

XXII. Balla Péter: Pál Apostol levele a Galáciabeliekhez. Keresztyén Ismeretterjesztő Alapítvány. Bp. 2009, 52.p.

XXIII. Γύγηδευραννεύσας ἀπέπεμψε ἀναθήματα ἐς Δελφοῦς οὐκὸλίγα. Hérodotosz. A görög-perzsa háború I. 14.

XXIV. Tehát itt az ókori kultuszokban jellemző „do, utdes” (adok, hogy adj) elv érvényesüléséről beszélhetünk.

XXV. Meg kell jegyezni, hogy az ἄγαλμα továbbá előfordulhat „isteneknek adott ajándék” vagy „istenszobor” jelentéssel is. A Liddell-Scott-Jones English-Greek Dictionary szócikke alapján.

XXVI. Ide tartoznak többek között, akik nem hiszik a Szentháromságot, a test feltámadását, vagy éppen az azt állítók, hogy a világot egy másik isten teremtette.

Tömösközi Ferenc

Adalékok a bátorkeszi református gyülekezet történetéhez^I

Borovszky Samu monográfiája szerint Bátorkeszi már 1755-ben népes helység volt, 640 katolikus és 479 református élt a faluban^{II}. A gyülekezet történetéről a reformációt követő első évtizedekből feljegyzések vagy okiratok nem maradtak fenn. A török hódoltsággal egyidőben a reformátusok 1543-ban elfoglalták a katolikusok templomát és 1609. március 20-ig használták, mikor vissza vették tőlük^{III}. Magáról a gyülekezetéről megbízható adatokat csak Perlaky Könczöl Márton lévai lelkipásztor 1650. június 24-én kelt levelében

találunk, amelyben megemlíti a bátorkeszi gyülekezetet és Safár István lelkipásztort, ezzel azt jelezve, hogy a községben ekkor már élő gyülekezet volt. Safár István mellett, az őt követő lelkipásztornak Csicsói Józsefnek és a bátorkeszi iskolamesternek 1654-ben kiadott díjlevele ismeretes^{IV}. A gyülekezeti élet aktív jelenlétét erősíti meg az aranyozott ezüst pohár és aranyozott ezüst tányér,

PAPIRUSZ

amelyeket 1646-ban készítettek, és a két úrvacsorai cinkkanna. Az egyikén ez a felirat olvasható „*Kapu János 1669*”. A másikra ezt vésték „*Az Bátorkeszi R. Ecclesia.Számára Csináltatta Zajos András anno Domini 1696*”^{xv}. E két becses örökség mindmáig a református gyülekezet tulajdonát képezi.

Az árva eklézsiák összeírása szerint Bátorkeszi: „*Esztergom vármegyében vagyon. A földes ura, gróf Pálffy Károly, pápista. Paraszt helység. Tolláztatott az exercitium ez előtt mintegy 75 esztendővel, melyért soha különösen nem instáltak. Hanem instáltak a gyermekek tanításáért a földesúr előtt, hogy a nótárius taníthassa, melyet meg is engedett, de a vármegye ellent állott. Helv. confesión levők vágnák benne 546, pápisták 676, lutheránusok 8-an. Járnak isteniszolgálatra Madarra, mely is egy órányi föld. A mely templomot bírnak most a pápisták, bírták ez előtt a reformátusok, melyet ők megújítottak és tornyot ragasztottak hozzá. Volna erejek az új templomnak felállításához. Nótáriusuk vagyon liev. coufesión levő, hanem a gyermekek tanítását a vármegye nékie nem engedi, hanem azokat másutt taníttatják. A plebánus temet, keresztel, esket, a temetéstől, ha öreg, vészen 1 flor. a gyermekektől 40 dr. Esketőtől 2 márvást, a vidékitől a mit akar. Ezenkívül szántanak, vetnek, aratnak neki. Pénzt fizetnek 30 flor, búzát 90 vékát. A reformátusok contributiót fizetnek 891 flor. 3 kr. A Domesticacassába 277 flor. 19 kr. A pápisták fizetnek contributiót 650 flor. 10 kr. A Domesticacassába 213 flor. 18 kr*”^{xvi}.

A jelenlegi templomot 1785-ben építették, torony és utcára nyíló bejárat nélkül. A torony csak 1878-ban készült el. 1834-ben a templomot felújították, és az akkori lelkipásztor, Kováts József az úrasztalára Gerenday Antal budapesti szobrással fehér márványtáblát csináltatott. A templom és a torony teteje először faszindelyből készült, majd az 1912-es külső felújítás során bádoggal fedték be^{VII}.

A templom alaprajza téglalap alakú, és az északi végén a négyzetes alapú 30 méter magas torony helyezkedik el. A déli végén szabályos felére van kiképezve, mind két végén karzattal. *„Vaskerítéssel övezett kis kertben áll a templom. A torony a hajó elé épített, vízszintes párkánnyal két részre tagolt. Szögletes bejárata felett kosáriréses ablak, felül félköríves ablak. Középen felívelő párkánya felett nyolcszögletes, majd hagyma alakú sisakján gyűrűs gomb és csillag. Az egyenes záródású, síkmennyezetű hajó falát félköríves ablakok törik át, jobb oldalán bejárat, végén ablakkal. A hajó mindkét végében arany fejezetű vasoszlopok tartják a pilaszterekkel tagolt, keretbetétes szerkezetű karzatokat. A Mózeszék a szószékkal egybeépített, magasan felívelő támlája keretbetétes, füzérdíszes, ívelt lezáró párkánya fogrovatdíszes. A szószék alja kúpos, esztergált gömbszelvényes zárul, az ívelt szószékkosár füzérdíszes, rozettás, négyzetes díszítésű pilaszterek között fonásdíszes sarkokon rozettás keretben kehely. A háttámlán szögletes csigavonalak között keretbetét, a barokkos hullámzó szószékkoronára függöny és fogrovatdíszes, zárt gúla alakú, rozettasarkos, fonadékdíszes tetején trapéz*

PAPIRUSZ

keretek, füzéres C elemekből álló bordák fölött urna^{VIII.} „

Az első világháborúig három harang hívogatta a híveket a templomba. A két nagyharangot az első világháborúban katonai célokra elvitték, ezeket a gyülekezet 1923-ban pótolta. A nagyobbik harang 262, míg a másik 111, a legkisebb pedig 70 kg súlyú. Az újraöntött két harang feliratai: *R. Manousek a spol. Brno és Szentel-tessék meg a Te neved! 1923. A hívek közadakozásából^{IX.}* A harmadik, kisebbik harangot Budán öntötték, 1787-ben, és a következő feliratok olvashatók rajta: *Joseph BrunnerGossMichinofen, illetve: A batorkeszi ref. ek. vette 1787^{X.}*

A lelkészlakot a templommal egy időben, 1785-ben építette a gyülekezet. A mai napig álló parókiát 1969-ben építették, melynek teljes renoválást a 2000-es évek elején kezdték meg. A második világháború alatt megrongált templomtetőt, tornyot, lelkészlakot és melléképületeket rendbe hozták^{XI.} Az egyházközséghez tartozott iskola is. 1854-ben már a harmadik iskolát építették, közvetlenül a templom mellett. Az utolsó iskolát, mely már két tantermes volt, az első köztársaság idején, 1923-ban építették, és 1924. szeptember 1-én adták át^{XII.} Az iskola épülete az ötvenes években asztalos műhelynek lett átalakítva, majd üresen állt. Az elmúlt néhány évben folyamatos fejlesztéssel ifjúsági központtá alakították és bővítették.

I. Jelen tanulmány a MANK Nonprofit Kft.Szegedi Kis István pályázatánakkeretében készült.

II. Borovszky Samu: Esztergom vármegye. Magyarország vármegyéi és városai, 1908. 8 o.

III. Borovszky Samu: Esztergom vármegye. Magyarország vármegyéi és városai, 1908. 375 o.

IV. Bátorkeszi prédikátor Csicsói József 1654. fizetése. 1. Pénz 30 forint. 2. Buza 28 mérő. 3. Négy hold őszivetés. 4. Bőjtikét hold zab, melynek egyikét a másiknak meg aratásáért vetnek. Kölesisegy hold. 5. Rétet adnak, melyet lekaszálnak, összeraknak és béhordnak; sőt ha a tanító más rétetszerezés, aztisbétakarítják. 6. Mindenszekeresember ad egy jószekérfát. 7. Halottitanitástulden. 25. 8. Copulatiotulisden. 25. 9. Keresztelőtülegy tik s egy kenyér. 10. Introductiotulisannyi. 11. Praebenda

bor egyitc ze. 12. Vagyon egy szőlő a parochiához, melyet Nehéz János legalt, melynek a felsőszomszédja Domonkos Gáspár, alsó BudaiJános, ezt egyszer bekapálja a község.

Bátorkeszi iskolamester fizetése: 1. Pénz 12 forint. 2. Szem 13 mérőbuza. 3. Őszibuza vetésharmad félmérő. 4. Coquiakétszeri. 5. Praebenda bor egyicze. 6. Fa elégséges. 7. Didactrum a gyermekektől. 8. Halottiéneklés 12 dénár.Papi és tanítói díjlevelek a komáromi egyházmegyében a XVII. és a XVIII. században. In.: Dunántúli Protestáns Lap. 1893. 4. évf., 45. sz. 748. Kúr Géza: Komáromi Református Egyházmegye. Kalligram Könyvkiadó, Pozsony, 1993. 200. o.

V. Egyházközségi levéltár Bátorkeszi, kézirati anyagok. o. n.

Ónody Zsigmond: A komáromi tractusbanhelv. confessión levő árva ekVI. kléziák lajstroma. In.: Dunántúli Protestáns Lap. 1892. 3. évf., 27. sz. 438-439. o.

VII. A renoválási költségeket 5800 korona rendkívüli adónak 3 éven át való kivetésével kívánták fedezni. Gyalócai László: Jegyzőkönyv a komáromi református egyházmegye Révkomáromban 1912. évijulius hó 24-én tartott rendes évi közgyűléséről. KomáromiRef. Egyházmegye. Galánta, ElsőGalántaikönyvnyomda, 1912. 93. o.

VIII. Balla Terézia [et al.]: MagyarReformátus Egyház Javainak Tára. A magyar református gyülekezetek templomai, felszerelési tárgyai, könyv- és iratanyaga. XXIX. Szlovákiai Református Keresztyén Egyház Komáromi Egyházmegye I. Debrecen, 2015. 9. o.

XI. DREL. 1941. évi kérdőíves templom összeírás.

X. Balla Terézia [et al.]: Magyar Református Egyház Javainak Tára. A magyar reformátu sgyülekezetek templomai, felszerelési tárgyai, könyv- és iratanyaga. XXIX. Szlovákiai Református Keresztyén Egyház Komáromi Egyházmegye I. Debrecen, 2015. 21-22. o.

XI. Kálvinista Szemle. 1972. XLIII. Évf. 9. sz. 1-2.

XII. Tancsa Pál levele. 62/1924. Komáromi Református Egyházmegye levéltára Komárom.

Kárpát-medencei teológus találkozó

Április 26-án, pénteken Pápára indultunk Komáromból. Tulajdonképpen az út jó volt, noha, észrevehettük azt is, hogy nem csak nekünk vannak rossz autótújtaink. No, de amennyi negatív érzés ért minket az úton, annyi pozitív is, amikor megérkeztünk Páparra. Látva, hogy milyen nagy szeretettel üdvözölnék bennünket a pápai kollégák, minden kétséget kizáróan tudtuk, hogy itt semmi gondunk, bajunk nem lesz. Délután 5 felé elfoglaltuk a szállásunkat, leraktuk csomagjainkat a gimnázium kollégiumában és kezdődtek a programok. Először a teológus találkozó megnyitójára került sor. Dr. Németh Tamás az egyetem rektora köszöntött bennünket, s tartott aztán rövid áhitatot. Majd Steinbach József püspök úr mondott lelket gyönyörködtető beszédet. Ezt követően közösen vacsoráztunk a Kárpát-medence teológusaival. Ekkor még mindenki a saját intézményének diákjaival beszélgetett, de ez az este folyamán változott.

Miután megvacsoráztunk, átmentünk a Pápai Református Teológiai Akadémia belső udvarára, ahol borkóstolót tartottak házigazdánk. Öt különböző bort kóstolhattunk meg a Pannonia Reformata Kávézó és Vinotéka válogatott borai közül. A borkóstoló után kötetlen programokon vehettünk részt: így például egy társasjáték-esten, valamint a pincében megrendezett zenehallgatós, táncolós lazításon. A programok után mindenki kirendelt szállására ment.

Másnap viszonylag korán megreggeliztünk, majd előadásokat hallgattunk és egy kerekasztal-beszélgetésen vehettünk részt. Tetszettek ezek a programok is, ám én már nagyon vártam a sportolás lehetőségét, hiszen tudtam: délután sporttevékenység lesz. A komáromi diákok közül én voltam az, aki beálltam a pápai focicsapatba, és míg a labdát rúgtam, addig a társaim egy koncerten vettek részt. Később az a hír járta, hogy a koncert egy „fület- és szemet gyönyörködtető előadás” volt. Aztán újra vacsora következett. Pörgött a fejünk felett az óra, és mi meg akartuk állítani, hisz nagyon jó társaságban voltunk! A vacsora végeztével a sportte-

vékenység dobogósainak díjkiosztójára került sor. A pápai csapa (velem, mint vendégjátékos) lett a foci 2. helyezette. Minket megelőztek a debreceniek, mögöttünk kolozsvári testvéreink végeztek. Vacsora után ismét sok programon lehetett részt venni, de mi inkább a pápai kollégákkal való beszélgetést részesítettük előnyben. Felejthetetlen este volt!

Hamar elérkezett a reggel. Haraptunk valamit, letusoltunk és felöltöztünk úrvacsorai istentisztelethez méltóan. A pápai Ótemplomban az igét Köntös László, a Dunántúli Református Egyházkerület főjegyzője hirdette. Az úri szentvacsora jegyeit pedig a pápai teológia rektora, Dr. Németh Tamás szolgáltatta ki. Aztán az ebéd, majd - sajnos - a hazautazás következett. Azért mondom, hogy sajnos, mivel nagyon nagy szeretetet kaptunk diáktársainktól, akik ott voltak, és még több szeretetet a pápai honfitársainktól. Köszönjük szépen az egész hétvégét, felejthetetlen élmény volt számunkra, hiszen nem csak barátságok köttettek, de lelki épülésben is részünk volt, amiért hála legyen az Úrnak!

RENDSZERES TEOLÓGIAI NEMZETKÖZI
TUDOMÁNYOS KONFERENCIA A
TEOLÓGIAI KARON

2019. május 10-én nehéz téma boncolgatására gyűlhettek össze a rendszeres teológia iránt érdeklődők karunkon: „Az 1968-as kultúrforradalom teológiai és etikai értékelése” címmel tartottunk ugyanis nemzetközi tudományos konferenciát. A külföldi (lichtensteini, erdélyi) előadók, a kar docense, valamint doktorandusz hallgatói az ehhez az évhez köthető – főként a szexualitás terén érzékelhető – változások okait keresték, következményeit mutatták fel, és mindezt etikai értékítélet alá vonták.

Köszöntőjében a dékán úr utalt arra, hogy az 1968-as évet a mi vidékünkön más jellegű dolgok határozták meg, ez évszám halatán itt más forradalmak jutnak az eszünkbe, de az ekkori nyugati történések hatásait érzékelve még napjainkban is fontosnak tartja a témával való foglalkozást és az erre való teológiai reagálást. Ezután Daniel von Wachter, a lichtensteini Internationale Akademie für Philosophie professzora, arra a kérdésre kereste a választ előadásában, hogy mik is voltak a hatvannyolcas nemzedék lázadásainak megindítói, alapokai. Ebben az összefüggésben

háttérként a marxizmus-leninizmust és neomarxizmust láttatta meg. Rávilágított, hogy a szocialista törekvések miként hatottak a 20. század második felének fiataljaira, akik a rendszerből való kitörés lázában égve valósították meg a 68-as kultúrforradalmat. Ebből is egyértelművé válik, hogy míg a szocializmus a munkásokra/munkás osztályra – legalább is kifelé ezt mutatva – támaszkodott, addig a 60-as és 70-es évek tiltakozó megmozdulásai ezt leginkább a diákokkal tették. Rajtuk keresztül terjedt az egész generációban a „mindent megkérdőjelezni!” életérzés, hatalmas pusztításokat végezve ezzel a tradíciók és szokások terén. Az előadás német nyelven folyt, szövege azonban egyidejűleg olvasható volt magyarul Takács Klaudia fordításában.

A következőkben Visky Béla, az erdélyi Protestáns Teológia Intézet tanára, *„Szabadság és fegyelem a keresztyén ember életében”* címmel mutatta fel a rendszeres teológia vonatkozó meglátásait abból az egyértelmű tényből kiindulva, hogy szabadság és fegyelem nélkül nincs élet. Az előadó visszautalt Pál apostol e témában adott útmutatásaira és fejtegetéseire, majd megvilágította, hogy mit jelentenek az ígélet és a törvény az evangélium összefüggésében. Itt tett kitérőt a nagy teológiai vitákra e témát illetően, majd nagy reformátoraink kijelentéseinek idézésével jutott el a bibliai értelemben vett szabadság felmutatásáig, hangsúlyozva, hogy soha ne jusson eszünkbe az a gondolat – még megrezzenését se engedjük –, hogy Isten igazságtalan lenne.

Rátérve a 68-as kultúrforradalom következményeire a posztmodern emberkép került teológiai-etikai térfelű bemutatásra Takács Klaudia, a tanszék doktorandusz hallgatója, előadásában *„A posztmodern emberkép”* címmel. Hogy mindezt egészében átláthassuk, meg kell néznünk azt a korszellemet, melyben ez az egész „él” és létezik. Így – rámutatva a posztmodern lázadó jellegére és modernizmussal szembemenő voltára – tudjuk csak felfedezni azokat az egyes szegmenseket, melyek egymás mellé kerülése vezet el bennünket a posztmodern emberképhez. A jelen emberének tehát úgy kell magát megkeresnie, hogy közben olyan átmeneti és sok mindennel dacoló korszak áll a háttérben, melyet leginkább a határok megszűnése jellemez. Ha csak néhány szóval szeretnénk mindezt összefoglalni – vagyis, azt ami a ma emberét jellemzi –, akkor ezt

PAPIRUSZ

a következőekkel tehetnénk: válság, magány, kilátástalanság, közöny és értékrelativizmus. Így kimondhatjuk, hogy a posztmodern ember nemcsak saját létének határait veszíti el, hanem egyenesen kívülről akarják irányítani, megmondani, ki is ő valójában. Ehhez kapja minden oldalról a szabadság égisze alatt a biztatást: élj a mának! Ezt az emberképet tehát külső tényezők rajzolják – nem felülről (Isten), sem nem belülről (ön maga az ember), hanem kívülről (a média és internet világán keresztül – segítségével – egyéb emberek). Mintha csak sablonokat próbálnának így „előállítani”, megfosztani ezzel az embereket szubjektivitásuktól. „Szalad így a gépezet, kiszállni nehéz.” Ez pedig azt hozza magával, hogy a posztmodern ember a technikai vívmányok rohamos fejlődésének köszönhetően erkölcs nélküli, szenvedésre érzéketlen „intelligenciává” válhat. Egy bibliai történet képével élve ezt érzékeljük: zűrzavar. Ennek tudatában halljuk meg mi is a hozzánk (is) szóló isteni figyelmeztetéseket: *„ne szabjátok magatokat e világhoz, hanem változzatok el az elmétek megújulása által, hogy megítélhessétek, mi Isten jó, kedves és tökéletes akarata.”* (Róm 12,2), valamint *„mindent, amit csak tesztek szóval vagy tettel, mindent az Úr Jézus nevében tegyetek, általa hálát adva az Atya Istennek.”* (Kol 3,17)

Maradva a következményeknél Pospíšil Miklós, szintén végzős doktorandusz hallgató, *„A melegmozgalom hatása a '68-as évek után”* címmel mutatta fel a mozgalom kialakulásának okait, célja-

it, valamint a teológia tudományában érzékelhető veszélyeit. Rámutatott a szabadság, valamint a szexualitás keresztyéni szempontból hamis értelmezésének következményeire. Részletesen körüljárta azt az igazságot, melyhez az egyháznak ragaszkodnia kell – akár a rá váró támadások és nehézségek kockázatával is. Mindezt pedig tudományos kutakodása során szerzett olvasási tapasztalataiból támasztotta alá.

Mintegy összefoglaló lezárásként előadásában Bernhard Kaiser, a kar rendszeres teológiai tanára és így a konferencia főszervezője, teológiai-etikai értékítélet alá vonta a 68-as kultúrforradalom törekvéseit és következményeit. Ahogy az előadásának címe is mutatta – *„A szexualitás eszközként való felhasználása a társadalom változtatása céljából”* –, legnagyobb veszélyt abban látta, hogy a szexualitás kiválik a házassági szövetség kereteiből, és azt eszközként használják fel a társadalom megváltoztatása céljából. Így került megemlítésre az ember Freud általi ösztönlényként való meghatározása, majd Reich szexuális boldogságot kiemelő élet-meghatározása és Marcuse társadalom-elképzelései. A családi élet és kapcsolatok változásainak ez időbeli boncolgatása és etikai értékelése után beszélt a teológia és az egyház előtt álló kihívásokról, melyek közül olyan feladatok kerültek kiemelésre, mint a Szentírást alapul véve a keresztyén emberkép bemutatása, Isten Igéjének evangéliumként és törvényként való hirdetése, megtérésre és Krisztusban haló hitre hívás (még a kiteszítottság veszélyét is vállalva). Ám jól tudjuk, hogy ennek bekövetkezte csupán Isten kegyelme, nem emberi érdem.

A zárszóban Bernhard Kaiser visszaemlékezett néhány mondat erejéig 1968-as személyes élményeire, majd azt a reményét fejezte ki, hogy e tartalmas napon elhangzottak segítenek bennünket az ebben a témában való eligazodásban és Isten szavára figyelve megtaláljuk a helyes utat. A konferencián elhangzott előadásokat – jó reménység szerint – hamarosan megjelenő konferenciakötetben is olvashatjuk majd, amelyben megtalálható lesz a svájci professzor, Harald Seubert, (családi okok miatt) elmaradt *„Az autoritás és az autoritással szembeni ideológia a '68-as mozgalomban”* című előadása is (Csík György, doktorandusz hallgató, fordításában).

ERASMUS+ ösztöndíjjal kapcsolatos
látogatásom Pápán
Útibeszámoló

2019. márciusában ERASMUS+ keretében alkalmazotti mobilitáson vehettem részt a Pápai Református Teológiai Akadémián.

Hogy miért éppen Pápára esett a választásom? Az egyik oka az volt, hogy a férjem családjából többen is pápai diákok voltak, apósom leckekönyvét a mai napig nagy becsben őrizzük. A másik ok meg az, hogy még nem jártam Pápán.

Március 4-én érkeztem meg. A Református Teológiai Akadémia épületébe eléggé nehezen lehet bejutni a kódrendszer miatt, de végül is sikerült. Az Akadémia épületében működik a rektorátus, itt folyik az oktatás, és itt van a kollégium is. Az első tapasztalatom az volt, hogy nagyon családias a hangulat, mindeki kedves és segítőkész.

A Rektori Hivatal vezetője, aki a tanulmányi ügyeket is intézi, Németh Tamás rektor úr felesége, Tímea. Korábban már találóztunk Komáromban, így nem voltunk ismeretle-

nek egymás számára. Megkaptam a szobakulcsomat és a kapukulcsot. Közben találkoztam Balla Ibolya rektorhelyettes asszonnyal, aki a PRТА ERASMUS+ koordinátora. Megbeszéltünk egy találkozót 15 órára a szobámban. A szobában az asztalon ajándéktáska várt, benne a PRТА emblemikus bögréjével és könyvekkel.

Mivel már jócskán benne voltunk az ebédidőben, elindultam a Vitafit nevű étterembe. Azért pont oda, mert az internetről tájékozódva ezt találtam a legmegfelelőbbnek. Utólag kiderült, hogy a pápai tanári kar és a hallgatók is oda járnak ebédelni, mert a Református Gimnázium éttermét – ahol egyébként étkezni szoktak – most építik át.

Ebéd után sétáltam egyet a városban és nagyon hangulatosnak találtam a régi épületeket, utcácskákat, boltokat.

15 órakor találkoztam Balla Ibolyával, aki meghívott a Rektori Hivatalba és ott folytattuk a beszélgetést. Sok érdekes dolgot tudtam meg a működésükről, amely kicsit eltér a miénktől. Intézményük egyházi fenntartású, mi állami iskola vagyunk. A magyarországi felsőoktatási törvények ugyanúgy vonatkoznak rájuk is, mit az állami iskolákra. Később a rektorhelyettes asszony és a férje, Balla Attila, aki a hallgatók lelkipogondozója, vacsorázni hívott a Vitafit étterembe.

Március 5-én részt vettem a reggeli áhítaton, ahol az áhítat után a rektorhelyettes asszony köszöntött. 10,30-ra a rektor úr várt a Rektori Hivatalban. Az egyik hatodéves hallgató éppen a gyakorlatát töltötte ott, besegített az adminisztrációba, és a finom kávé is ő főzte.

A beszélgetés után a rektor úr végigvezetett a díszterem állandó tárlatán, amelyen A. Tóth Sándor képzőművész munkái vannak kiállítva. A. Tóth Sándor Rimaszombatból származott, és a 40-es években a Pápai Református Főgimnáziumban rajzot tanított. A tárlat anyagát a művész ma már 80 éves lánya ajánlotta fel a PRТА-nak, de természetesen minden reprodukció. Kubista stílusban festett, de sok minden más irányzatot is kipróbált. Jellemző rá a figurák élethű

PAPIRUSZ

ábrázolása. A művész saját készítésű bábjai is a PRTA tulajdonában vannak és megtekinthetők.

Ismét közösen ebédeltünk a rektorhelyettes asszonnyal és a férjével.

Ebéd után a vendéglátóink meghívtak a *Pannonia Reformata kávézó és vinotékába*, ahol én is meggyőződhettem arról, hogy itt főzik a legjobb kávé a városban. A kávézóban is hatodéves hallgatók dolgoztak.

A rektorhelyettes asszony lehetővé tette számomra, hogy megnézhessem az Ótemplomot, amelyet 2017-ben a magyar kormány segítségével újíttak fel. 1943-ban volt a templomban az utolsó istentisztelet. Férjem édesapja és nagybátyja akkor jártak Pápán, így a családtagok ott voltak az utolsó istentiszteleten, amely az ótemplomban kezdődött és az újtemplomban folytatódott. Az igehirdetés szolgálatát Medgyasszay püspök úr végezte. A felújítás óta ismét tartanak a templomban esküvőket, kereszteleket, koncerteket.

A tárlatvezetőtől megtudtam, hogy a templom tipikus „*türelmi rendeletes*” templom, mert nincsen tornya és harangja, az utcafrontról egy kétszintes parókiás ház takarja el és nem látszik, hogy bent az udvaron templom van.

A templom alsó szintjén, az úrasztalán egy Bibliát helyeztek el, a Vizsolyi Biblia mását. Bele lehet lapozni, nézegetni. Jellemző a templomra, hogy minden a legmodernebb digitális technikával van felszerelve, minden interaktív, mindent meg lehet fogni. A gyermekek számára kreatív foglalkozásokat tartanak, játékos formában ismerkednek itt a bibliai történetekkel.

A karzati részen látható az állandó „hitvalló” kiállítás. Rengeteg kiállítási tárgyat gyűjtöttek össze: úrasztali terítőt, halotti lepleket, klenódiumokat.

A templom alagsorában múmiát őriznek, amely talán meglepő, mert nem illik a hely szelleméhez és a közegbe, de a tárlatvezető elmondta, hogy volt egy tehetsős pápai diákjuk, aki

eljutott Egyiptomba, és nem tudni hogyan, de egy ásatáson hozzájutott egy szarkofághoz a szarkofághoz benne a múmiával. Hazahozta, és a régi iskolájának ajándékozta. Annyit megállapítottak róla, hogy egy 40 éves férfi múmiája van a szarkofágban, de nem a pap Hori, akire gondoltak, hanem valaki más. Tárolókat készítettek és kialakult az egyiptomi részleg. A szarkofág tematikus kiállítás keretében tekinthető meg *Hori titkai* elnevezéssel.

Vacsorára Német Tamás rektor úrhoz voltam hivatalos. Folytattuk a már megkezdett beszélgetésünket, és kellemes hangulatban töltöttük az estét.

Pápai tartózkodásom következő napjait városnézéssel, kötetlen programokkal töltöttem. Figyelemre méltó a pápai Esterházy-kastély, amelyet most újítanak fel, és a Várkertfürdő Pápai Gyógy- és Termálfürdő.

Örülök, hogy részt vehettem ezen a látogatáson, mert sok élménnyel lettem gazdagabb, és új kapcsolatokat köthettem! Köszönet érte a Pápai Református Teológiai Akadémia és a Selye J. Egyetem ERASMUS+ koordinátorainak is!

Végezetül minden hallgatónknak ajánlom, hogy éljenek az ERASMUS+ nyújtotta lehetőséggel: utazzanak, alakítsanak ki kapcsolatokat, fejlődjenek és lássanak világot!

Erdélyiség térben és időben

Gondolná-e valaki, hogy a deklarált szólásszabadság keretei között az elcsatolt területek magyarjainak esetenként nehezebb hozzájutniuk egy-egy anyaországban megjelent könyvhöz vagy folyóirathoz, mint a hetvenes-nyolcvanas években? S merne-e feltételezni bárki is olyasmit, hogy az ugyan egyre ritkábbnak tűnő, de mégiscsak előforduló magyarelleses progromok provokátorai között olykor akadnak olyanok is, akiktől a kisebbségi jogok védelmének eszméje valaha nem volt idegen? Cioran cinikus szavai talán egy kis útbaigazítást adnak az effajta töprengésekhez, aki az illetén helyzetekről így vélekedett: „*Semmi nem okoz nagyobb gyönyört, mint lábbal tiporni azt, amiért valaha rajongtunk.*” Iga-za lenne? Vagy Tóth Erzsébetnek adhatunk igazat, aki éppen e kesernyés kijelentés kapcsán teszi föl eszméltetően tárgyilagos és a kirabolt sors nyílegyenes kérdését: „*Az a nagy gyönyör nem rajongás még egy kicsit?*” A felvetett jelenségek, melyeknek nyilván nemcsak politikai okai vannak, jól érzékeltetik a Nagy Trianon-palota ún. Cotelle termében 1920. június 4-én, délután fél öt körül aláírt magyar békeszerződés begyógyíthatatlan sebeit. Ennek a békediktátumnak az egyik letragikusabb következménye, hogy a környező országokban élő magyarság lélekszáma folyamatosan csökken. Az identitás megőrzésének érdekében a szellemi-lelki túlélési ösztön a határokon túl sajátos szociológiai helyzeteket teremtett, s ez igaz irodalomszociológiailag is. Nem véletlenül hangsúlyozza Orbán János Dénes az erdélyi irodalom autonómiáját.

Egy-egy gyűjteményes könyv megszületésének mindig több oka van. Elek Tibor *Párbeszédben a kortárs „erdélyi” magyar irodalommal* című munkája tizenkilenc íróval, költővel való tizenhét beszélgetést tartalmaz (Máthé Évának a szerzővel készített interjúja a könyv tizennyolcadik beszélgetése), és a szerző elsőként is arra keresi a választ, hogy napjainkban ki is számít erdélyi írónak, s vannak-e az erdélyiségnek a szocializmus utáni évtizedek-

ben esztétikai, poétikai ismérvei? Mózes Attila, Szilágyi István, Lászlóffy Aladár, Orbán János Dénes, Ferenczes István, Bogdán László, Szócs Géza, Banner Zoltán, Bodor Ádám, Markó Béla, Király László, Fekete Vince, Kovács András Ferenc, Potozky László, Bartis Attila, Gálfalvi György, Ármos Lóránd, Bálint Tamás és Farkas Welman Éva válaszai kapcsán a szerző megfogalmazza: „Ha csak egy magyar irodalom van, akkor az miért nem látszik egynek?” Elek Tibor nagyszerű könyve választ ad erre is.

(Elek Tibor: *Párbeszédben a kortárs „erdélyi” magyar irodalommal, Előretolt Helyőrség Íróakadémia, Budapest, 2017)*

Ideje jött

Ideje jött, Uram, hogy kiüljek ide eléd
a dombtetőre.
Látom, borul az ég már templomaid fölött.
Az októberesedő kertben
kutyám is a legkövérebb rózsáidat harapja ketté,
mint trágyadombra kidobott kakasfejet.
Szervezkedik a romlás ellenünk, Uram,
kár volna letagadnunk.
Én, aki túl akartam élni szememben fényeidet,
szemetes világtájakat látok naponta egymásba csúszni
s tengerbe köpködő, fásult birodalmakat.
Füst, füst, mérgezett por és mérgezett szavak
bandája csatangol csöndes óráink között.
Mi lesz vízcseppjeiddel, Uram? Mi lesz hóharmatoddal?
Mi lesz ájulásba zuhant, zsoldáros méheiddel?

Kányádi Sándor

Valaki jár a fák hegyén

valaki jár a fák hegyén
ki gyújtja s oltja csillagod
csak az nem fél kit a remény
már végképp magára hagyott

én félek még reménykedem
ez a megtartó irgalom
a gondviselő félelem
kísért eddigi utamon

valaki jár a fák hegyén
vajon amikor zuhanok
meggyújt-e akkor még az én
tüzemnél egy új csillagot

vagy engem is egyetlenny
sötétlő maggá összenyom
s nem villantja föl lelkemet
egy megszülető csillagon

valaki jár a fák hegyén
mondják úr minden porszemen
mondják hogy maga a remény
mondják maga a félelem

(Tiziano - A Szentlélek eljövele)

„Nem tudjátok, hogy Isten temploma vagytok, s az Isten Lelke lakik bennetek?”

(1Kor 3,16)